

Оксана ДРОГОБИЦЬКА

ЕТНОГРАФІЧНІ СТУДІЇ МИХАЙЛА ПАНЬКІВА

Простежено життєвий шлях і основні наукові здобутки відомого дослідника Покуття Михайла Паньківа. Автор проаналізувала публікації вченого, присвячені вивченню побуту покутян і трансформації традиційної культури Прикарпаття в умовах сучасних глобалізаційних процесів. Відзначено також велику роль етнографа у процесі розбудови мережі музейних установ на території Івано-Франківської області, організації польових досліджень, наукових конференцій тощо.

Ключові слова: дослідник, традиційна культура, музей, польові дослідження, Покуття, Прикарпаття.

© О. ДРОГОБИЦЬКА, 2016

Сучасну українську етнологічну науку важко уявити без Михайла Ілліча Паньківа — відомого дослідника Прикарпаття, а особливо Покуття, музеєзнавця, громадського діяча. Впродовж п'ятдесяти п'яти років наполегливої праці у галузі етнографії і музеєзнавства він зумів виховати не одне покоління молодих вчених, прищепити їм любов до рідного краю та його традицій, навчити основних методів польової роботи тощо.

Михайло Паньків народився 9 вересня 1940 р. у с. Вербівцях Городенківського району Івано-Франківської області у селянській сім'ї. По батьковій лінії його рід веде свій початок від першого поселенця Вербівців, після того як татари спалили село і винищили усіх мешканців. Легенда про цей факт, який припадає десь на XV ст., записана в «Історії села Вербівців» І. Григорчука [2, с. 7].

Дитинство майбутнього вченого не було безхмарним, враховуючи, що воно припало на суворі післявоєнні роки. Батько дослідника — швець, а мати — кравчиня, тому завжди у хаті було людно, а відтак відвідувачі розповідали багато цікавого з минулого рідного села, ділилися пережитим і почутим. Мати ж за роботою, як згадує М. Паньків, постійно співала. Таким чином, вже тоді з маминих пісень, розповідей односельчан та улюблених книжок хлопець ввібрав безмежну любов до народних звичаїв і традицій.

Після закінчення Вербівської семирічки (1953 р.), до 1956 р. навчався у Тишківській середній школі. З цим періодом пов'язані і трагічні події у житті М. Паньківа. Внаслідок невдалої операції, у ході якої було пошкоджено нерв, він почав кульгати на одну ногу. Село Тишківці знаходилася на відстані 12 км від Вербівців, тому М. Паньківу довелося жити у гуртожитку і, незважаючи на травму, щосуботи пішки повертатися додому. Ці систематичні навантаження відіграли свою позитивну роль і звели наслідки лікарської помилки нанівець. Крім того, рік такого навчання коштував 150 карбованців, що лягло важким тягарем на плечі батьків (тим більше, що у сім'ї одночасно навчалось двоє синів, Михайло та його старший брат).

Закінчивши 10-й клас, М. Паньків вирішив поступати у Снятинський культурно-освітній технікум. Крім природного хисту до декламування та інсценізації, юнаком керували і суто практичні міркування: навчання там тривало тільки півтора року, що дало змогу швидко здобути фах і власні засоби для існування. Про вищу освіту простий сільський хло-

Михайло Паньків. Світлина 2015 р.

пець тоді навіть і не мріяв, бо, як згадував пізніше, «вуз для нас, випускників, був на небесах і ніхто навіть не пробував туди поступати»¹.

Після закінчення Снятинського культурно-освітнього технікуму у 1958 р. працював завідувачем Вербівським сільським клубом. Тоді ж М. Паньків вирішив поступати на історичний факультет Львівського університету. Однак ця спроба виявилася невдалою, бо до вузу приймали абітурієнтів, які мали не менше трьох років стажу роботи. Особливо охоче приймали шахтарів з Донбасу.

Військову службу проходив впродовж листопада 1959 — серпня 1962 р. у тайзі на території сучасної Російської Федерації. Ці роки дослідник вважає своєю першою етнографічною практикою, яка дала можливість спостерігати за місцевою культурою, звичаями та поведінкою представників різних етнічних груп².

Після служби в армії М. Паньків вступив на історичний відділ історико-філологічного факультету Івано-Франківського педагогічного інституту. Свої

¹ «Я вперше написав про себе». Рукопис спогадів М. Паньківа, арк. 1 (Зберігається в домашньому архіві М. Паньківа).

² Особливо вражали удмурти, в яких зберігся звичай одруження із жінками старшими на 8-12 років. При народженні хлопця батьки вибирали йому дружину серед дівчат-підлітків, вона допомагала виховувати свого майбутнього чоловіка, а після досягнення ним вісімнадцятирічного віку виходила за нього заміж.

незабутні роки навчання, будні і свята, а також педагогічний колектив інституту він детально описав у спогадах під назвою «Такими ми були» [22]. Умови побуту тогочасного студентства вдало ілюструють наступні рядки із його спогадів: «Своє навчання розпочав з одним костюмом і двома сорочками. Нас четверо старших хлопців жили спільно за рахунок наших стипендій — 22 крб. за місяць. За ці гроші ми купували продукти, щоб зварити їсти та купували по черзі щось з одягу. З дому я привозив ще деякі продукти, а хлопцям висилали посилки, бо вони були з інших областей. Зате семестрові екзамени я здав на підвищену стипендію і вже її отримувал до кінця навчання»³.

Під час навчання викладач археології Петро Арсенич через М. Паньківа постачав студентів забороною літературою («Інтернаціоналізм чи русифікація», «Чи був Христос?», «Історія України» О. Барвінського та ін.). Зберігся унікальний документ з того часу — Програма XIII студентської наукової конференції (6—8 квітня 1964 р.). Із неї, зокрема, довідуємося, що в той час, коли більшість доповідачів виступали про соціалістичні перетворення у селах Прикарпаття, провідну роль КПРС та «моральний кодекс будівника комунізму», тема доповіді студента II курсу історичного відділу М. Паньківа звучала наступним чином: «Історичні погляди Т.Г. Шевченка» [27, с. 5]. На наш погляд, цей факт промовляє сам за себе.

Загалом, як стверджує сам етнограф, його група вважалася неблагонадійною, оскільки у ній неодноразово висловлювали критичне ставлення до політики комуністичної партії. Страйк студентів на третьому курсі під час практики зі збирання льону у с. Підгірки Калуського району Івано-Франківської області спричинив конфлікт із партійними чиновниками та керівництвом навчального закладу. Коли це питання розглядалося на ректораті, то ректор запропонував виключити М. Паньківа як старосту групи. Врятувало його тільки заступництво відомого дисидента Валентина Мороза, який описав важкі умови праці і проживання студентів під час польових робіт. Згодом, коли В. Мороза заарештували, ніхто із групи не захотів виступити на зборах інституту із його засудженням. Натомість вони оголосили об-

³ «Я вперше написав про себе». Рукопис спогадів М. Паньківа, арк. 6 (Зберігається в домашньому архіві М. Паньківа).

струкцію і перестали спілкуватися із студентами-істориками молодших курсів, які виступили із критикою викладача [22, с. 73].

Відомий ще один цікавий епізод із біографії вченого. На останній дзвінок він одягнув вишиту синіми нитками краватку, за що потрапив на допит до тогочасного ректора інституту щодо благонадійності і соціального походження. Ситуація владналася тільки після того, як випускник запевнив, що його батьки не «куркулі» чи засуджені, а селяни-бідняки (саме так тоді писали у анкетах) [22, с. 73].

Закінчивши інститут у 1966 р. і отримавши диплом з відзнакою, впродовж року М. Паньків працював учителем історії Чернелицької школи Городенківського району Івано-Франківської області. Увесь свій вільний час він присвячував позакласній роботі: керував кількома гуртками, організовував старшокласників на збір фольклорних матеріалів, їздив із концертами по селах та випускав щотижневу сатиричну радіопередачу «Тайфун». Враховуючи такий досвід культурно-освітньої діяльності та чималі організаторські здібності, у 1967 р. його запросили на роботу в Івано-Франківський обком комсомолу для роботи з молоддю інтелігенцією області.

Однак чиновницька, безініціативна робота не припала до душі, тому у січні 1969 р. М. Паньків влаштувався в Івано-Франківський краєзнавчий музей. Саме у музеї йому вдалося найбільш повно розкрити свій талант організатора і керівника, людини, яка не байдужа до минулого свого краю, його багатой етнокультурної спадщини. Тут він пройшов усі щаблі професійного зростання, перебуваючи спершу на посаді наукового працівника, далі — завідувача відділом історії, заступника директора з наукової роботи і, нарешті, — директора музею (1985 р.).

Займаючи керівну посаду, М. Паньків не закинув наукової роботи. В 1987—1989 рр. під його керівництвом археологи Б. Томенчук та Б. Василенко провели обстеження населених пунктів області, внаслідок чого виявили 1405 археологічних пам'яток та видали «Реєстр пам'яток археології Івано-Франківської області». Щороку музей організовував 30—35 виставок. Серед них перша в Україні виставка прикарпатських майстрів музичних інструментів (1987 р.), Імпреза — 89 (Перша міжнародна виставка образотворчого мистецтва), Етнографія Марамурешчини (1990 р.) тощо. З 1991 р. з ініціативи директора

Святкування 130-річчя від дня народження Івана Франка. Село Криворівня. 27.08.1986 р.

Дослідники Михайло Паньків і Петро Арсенич. Скит Маянський. 1980-ті роки

розпочався випуск «Наукових записок» Івано-Франківського краєзнавчого музею (на сьогодні вийшло у світ вже 14 випусків).

Роки наполегливої праці на ниві етнографії та музеєзнавства не пройшли даремно. У 1989 р. в Інституті фольклору та етнографії Білоруської АН (м. Мінськ) М. Паньків захистив кандидатську дисертацію на тему «Сім'я і сімейний побут на Подкутті (друга половина ХІХ — 80-ті рр. ХХ ст.)». Науковим керівником роботи був відомий львівський етнограф, доктор історичних наук, професор Ю. Гошко.

Щоб зрозуміти, в яких умовах доводилося тоді захищати дисертацію, необхідно наголосити, що у радянські часи етнографія мала статус маргінальної дисципліни. У цій галузі працювали два-три десятки дослідників (переважно у Києві та Львові), які зосереджувалися на вивченні двох класичних напрямків: матеріальної та духовної культури українців. Усі теоретичні аспекти, пов'язані із проблемами

Михайло Паньків на відкритті меморіальної дошки, присвяченої 500-річчю козацтва у Городенці. 1992 р.

Виступ Михайла Паньківа на науковій конференції, присвяченій 60-річчю УПА

етногенезу та теорій етносу⁴, зосереджувалися виключно в установах Москви та Ленінграда [28]. Для захисту дисертацій, які надходили із України, Білорусії, Молдови та республік Прибалтики, діяла тільки одна спеціалізована рада — у Мінську. Враховуючи такі обставини, М. Паньківу довелося докласти чимало зусиль, щоб стати спеціалістом у вказаній галузі.

Проголошення незалежності України і відкриття досі заборонених горизонтів досліджень дало новий поштовх для музейної та наукової діяльності вченого. Під його керівництвом та за активної участі краєзнавчий музей організував виставку однієї картини-діарами довжиною 15 м з історії еміграції до Канади під назвою «Ми українці» Зенона і Стефанії Погорецьких (1991 р.), першу документальну виставку, приурочену до 50-річчя УПА (1992 р.), Шевченкі-

⁴ Термін «етнологія» тоді був оголошений буржуазним, антинародним, ворожим інтересам світового пролетаріату, а тому не вживався взагалі.

ану Опанаса Заливахи (1993 р.), виставку філателістичних та пам'ятних видань, присвячену життю та діяльності Патріарха, Кардинала Йосипа Сліпого (з колекції доктора Романа Смика, США, 1993 р.) та виставку до 125-річчя від дня народження Богдана Лепкого⁵. Схвальну оцінку з боку мешканців Івано-Франківська та його гостей отримали і наступні виставки: «Опанасові Заливасі — 70» (1995 р.), до 400-річчя Берестейської унії (1996 р.), вишиваний іконостас о. д-ра Д. Блажейовського (м. Рим, 1997 р.), «Галичу — 1100», Голодомор — 33», до 80-річчя ЗУНР (1998 р.) тощо.

Івано-Франківським краєзнавчим музеєм щорічно проводилися дві—три наукові конференції і семінари з проблем археології, краєзнавства та етнографії. До переліку таких заходів ввійшли вперше організовані в Україні дві міжнародні наукові конференції, присвячені традиційній культурі українського міста під назвою «Етнокультурні процеси в українському урбанізованому середовищі».

З вересня 2006 р. М. Паньків працює доцентом кафедри етнології і археології Інституту історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника, а з 2015 р. — професор цієї кафедри. За увесь час педагогічної роботи (в тому числі й за сумісництвом) ним розроблено 15 дисциплін, серед яких «Етнографія народів світу», «Культура і побут населення України», «Етнографічне музеєзнавство, краєзнавство і туризм», «Національні меншини України», «Українці в світі», «Декоративно-прикладне мистецтво Прикарпаття», «Етнографічне дослідження на Прикарпатті у ХІХ — початку ХХ ст.: джерела та історіографія», «Топоніміка і мікротопоніміка Прикарпаття» та інші.

Любов до місцевих традицій, шанобливе ставлення до пам'яток старовини відобразилися і в навчальній роботі дослідника. Під його керівництвом студенти та аспіранти здійснюють ґрунтовні дослідження традиційно-побутової культури населення Прикарпаття, сучасних етнокультурних та етносоціальних процесів у нашому регіоні. Студенти та колеги по роботі знають М. Паньківа як високопрофесійного викладача, який завжди готовий надати їм кваліфіковану консультацію чи просто дружню

⁵ Обидві останні виставки були організовані Клубом інтелігенції ім. Б. Лепкого під керівництвом У. Скальської.

пораду. Він бере активну участь у культурно-освітньому житті Інституту історії, політології і міжнародних відносин, неодноразово організовуючи різноманітні виховні заходи і дійства.

Викладацьку роботу доцент М. Паньків тісно поєднує із науковою. З 2008 р. він очолює відділ етнології Науково-дослідного Інституту історії, етнології та археології Карпат Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника. Зараз вчений активно розробляє проблеми матеріальної і духовної культури населення краю, етнографічного районування, історичної топоніміки, а також національно-визвольної боротьби на Прикарпатті. Він — автор 17 монографій (частина з них у співавторстві), понад 170 статей з етнографії, музеєзнавства і краєзнавства. Етнограф ввійшов до авторського колективу таких фундаментальних ілюстрованих видань Інституту історії, політології і міжнародних відносин як «Західно-Українська Народна Республіка (1918—1923 рр.): Ілюстрована історія» [4], «Прикарпаття: спадщина віків» [26] та «Покуття: історико-етнографічний нарис» [25].

Окремо слід згадати посібник «Організація польових досліджень з етнографії» (2005 р.), адже у ньому узагальнено увесь багаторічний досвід М. Паньківа у галузі польової етнографії [11]. Автор спершу подав загальні рекомендації стосовно методики збору, фіксації та документування польових матеріалів. Не оминув він увагою і таку важливу ділянку роботи «в полі», як етика досліджень або правила роботи із респондентами. Далі етнограф навів зразки анкет для вивчення різних явищ матеріальної культури, календарних та родинних обрядів, громадських відносин тощо. Цей посібник є незамінним при проходженні студентами етнографічної практики та зразком для багатьох молодих вчених, аспірантів.

Вичерпний аналіз динаміки розвитку етнографічних груп на Прикарпатті вчений подав у колективній монографії «Етнос. Соціум. Культура: регіональний аспект» [3]. Автор в окремому розділі, присвяченому аналізу етнографічної мозаїки краю, окреслив територіальні межі Гуцульщини, Бойківщини, Покуття та Опілля, показав особливості місцевого одягу, харчування, житлового будівництва, ремесел, сільськогосподарських занять, календарних та родинних обрядів тощо. Для ілюстрації змін, яких з часом зазнає традиційна культура українців, він викорис-

Учений-етнограф і музеєзнавець Михайло Паньків при побудові експозиції Рожнятівського музею «Бойківщина». 5 вересня 2004 р.

тав власні соціологічні дослідження, проведені у 2001 р. у селах Криворівня Верховинського району та Торговиця Городенківського району Івано-Франківської області.

Попри широкий спектр наукових зацікавлень, більшість статей і розвідок дослідника присвячені його рідному Покуттю, з якого він родом і де провів свої молоді роки. М. Паньків одним із перших на науковій основі виділив та обґрунтував етнографічні межі Покуття, включивши до нього за сучасним адміністративним поділом території Снятинського, Городенківського, Тлумацького, північну частину Тисменицького, більшість Коломийського (без південної частини) районів. З цієї точки зору знаковою стала стаття під назвою «Покуття. Етнографічний нарис», опублікована у журналі «Жовтень» [14].

Дослідник опублікував серію статей, присвячених культурі і побуту покутян, а саме родинній та календарній обрядовості населення краю, традиціям місцевого харчування та житлового будівництва тощо [7; 8; 9; 13; 16; 17]. Чималу увагу він приділяє публікації польових матеріалів, отриманих у результаті багаторічних досліджень. У цьому зв'язку не можемо не звернути увагу на монографії: «Весілля у с. Вербівцях на Городенківщині» [6] та «Пісні з Покуття» [12].

Міжнародна наукова конференція з проблем культури міст України. На передньому плані директор Інституту народознавства НАН України Степан Павлюк та директор Івано-Франківського краєзнавчого музею Михайло Паньків. 23.02.2006 р.

В останні роки особливу увагу етнографа привертають питання, пов'язані із впливом глобалізаційних процесів на традиційну культуру українців, проблеми трансформації народних обрядів у сучасних умовах [18; 20; 24]. Відстоюючи потребу збереження давніх звичаїв, він рішуче виступає проти доволі розповсюдженого явища, коли через незнання особливостей Прикарпаття окремі культурно-освітні товариства чи навіть науковці переносять обряди, притаманні для інших регіонів України, на місцевий ґрунт. На думку М. Паньківа, така еkleктика завдає непоправної шкоди традиційній культурі та формує неправильні знання у молодого покоління.

Ці та ряд інших аспектів висвітлені у статті «Сучасні традиційні обряди на Покутті та проблеми їх збереження», в якій автор дає низку рекомендацій щодо способів відродження та популяризації традиційно-побутової культури українців. Серед необхідних заходів, він, зокрема, пропонує: розробити та прийняти державну програму збереження української побутової культури; створити для вивчення цієї проблеми відповідні наукові центри і філіали; посилити збиральницьку діяльність пам'яток фольклору та етнографії краю; вводити питання обрядової культури до навчальних і виховних програм закладів освіти; популяризувати традиційну культуру через засоби масової інформації; посилити у цій справі роль музеїв тощо [20].

Однією із тем, які здавна цікавили М. Паньківа, є тема ОУН-УПА. У книзі «Схрони, криївки і бункери ОУН-УПА» (2012 р.) автор на основі широ-

кого кола документів і спогадів сучасників описує способи переховування бійців. За приблизними підрахунками М. Паньківа, у 1944—1956 рр. на Прикарпатті налічувалося понад 4 тис. схронів, криївок і бункерів, з них каральними загонами виявлено близько 1,7—2,5 тис. Понад 80% повстанців, викритих під час переховування, загинули [21, с. 167]. Книга є цінною і тим, що у ній подано численні біографії учасників тих подій, а також детальні схеми криївок і бункерів.

Як написав у передмові до книги проф. О. Лисенко, ця праця стала для дослідника особливою «напевно тому, що нав'язана бурхливо перенесеними через десятиліття спогадами з дитинства. А ще — як обов'язок перед земляками, які у важкі часи протистояння з тоталітарною державною машиною виявили почуття гідності, честі, а також мужність і самовідданість» [21, с. 3].

Чимало уваги М. Паньків приділяє вивченню топоніміки. Зокрема, у 2013 р. побачила світ книга «Текла кровця по Вкраїні (топоніми, легенди, перекази і пісні про татарські напади на Прикарпаття з середини XV до початку XVIII ст.)», в якій упорядник вмістив 380 пам'яток про ті трагічні часи. Найбільшу увагу етнографа привернули назви населених пунктів, пов'язаних із татарськими набігами; назви сіл, заснованих втікачами на новому місці; назви та пам'ятні знаки на місці боїв із загарбниками; легенди і перекази про зруйновані монастирі і храми; чуда, які рятували від нападників; розповіді про людей, які героїчно боролися, або ж перехитрили татар. Не оминув він і народні пісні про ті нелегкі часи. Цікаво, що матеріали до цього видання дослідник збирав з 1957 по 2011 рр. [23]

М. Паньків є автором і співавтором публікацій, присвячених різним аспектам топоніміки Прикарпаття. Як приклад, можна навести статтю «Топоніми як джерело до вивчення сакральних пам'яток Прикарпаття» (у співавторстві з проф. М. Кугутяком) [5]. Тема сакральних пам'яток регіону знайшла своє продовження і в інших його наукових працях, зокрема у статті «Проблеми музеєфікації Скиту Манявського» [15] та в одному із розділів другого тому фундаментального видання «Великий Скит у Карпатах» [19].

Значне місце у наукових планах М. Паньківа займає видавнича діяльність. Він вже впродовж кількох років виконує обов'язки заступника редактора

згаданих «Наукових записок», входить до редакційних колегій всеукраїнського народознавчого часопису «Берегиня», наукових журналів «Карпати: людина, етнос, цивілізація» та «Краєзнавець». Крім того, під його редакцією вийшло друком понад 10 різноманітних музейних видань. Чимало книг молодих науковців вийшло у світ із рецензіями цього авторитетного дослідника.

Велика заслуга вченого у популяризації української народної культури на шпальтах місцевої преси, на радіо- і телебаченні. Однак найбільш знаковою, на наш погляд, можна вважати діяльність М. Паньківа на ниві практичного музейництва. Під його керівництвом та при активній участі відкрито Літературний музей Прикарпаття у м. Івано-Франківську, побудовано першу чергу архітектурних об'єктів Музею архітектури і побуту Прикарпаття (с. Крило Галицького району Івано-Франківської області), після чого його виділено як самостійний державний музей, відбудована у с. Криворівні Верховинського району хата-гражда Параски Харук та створена у ній експозиція. Він автор експозицій Літературно-меморіального музею Леся Мартовича у селі Торговиця Городенківського району, структури і тематико-експозиційного плану Музею освіти Прикарпаття (м. Івано-Франківськ), Літературно-меморіального музею Івана Франка та музею Михайла Грушевського у Криворівні, колишнього Яремчанського музею партизанської слави, Долинського краєзнавчого музею «Бойківщина» Тетяни і Омеляна Антоновичів, усього понад 20-ти музеїв.

З метою повернення із забуття багатьох незаслужено забутих імен, пов'язаних із розбудовою музеїв на території Івано-Франківської області, М. Паньків опублікував довідник «Будівничі музеїв Прикарпаття» (у співавторстві з Я. Штиркалом). У книзі вміщено 41 розповідь про краєзнавців, які все життя присвятили музейній справі.

Важко охопити увесь спектр наукових інтересів вченого. Варто згадати його неабиякий хист до декламування та різноманітних інсценізацій, а також літературний таланти. Наприклад, у часописі «Ямгорів» вийшли друком гуморески, записані ним у рідному селі Вербівці Городенківського району Івано-Франківської області [1].

М. Паньків — заслужений працівник культури України, відмінник освіти України, лауреат всеукра-

їнської премії П. Чубинського, обласних премій І. Вагилевича, І. Крип'якевича та В. Полека, член правління Івано-Франківської обласної організації Товариства охорони пам'яток історії і культури, член Івано-Франківської обласної організації Національної спілки краєзнавців України, член Наукового товариства ім. Т. Шевченка.

Усі наукові та творчі починання дослідника підтримує його сім'я: дружина Ольга Михайлівна — учителька початкових класів; донька Оксана, яка пішла за прикладом матері та син Ігор, який перейняв у батька любов до етнографії і захистив кандидатську дисертацію зі спеціальності «Етнологія».

Таким чином, наукова діяльність М. Паньківа охоплює широкий спектр проблем: від теоретичних питань, пов'язаних із методикою польових досліджень та етнографічним районуванням, до практичних рекомендацій, спрямованих на збереження та популяризацію традиційно-побутової культури українців. Окремою сторінкою у його роботі є музейна справа, завдяки чому чимало нових музеїв відчинило свої двері для відвідувачів. Завдяки своєму багаторічному досвіду та наполегливій праці досліднику вдалося виховати ціле покоління молодих науковців, етнографів та музейних працівників.

1. *Вербівський-Паньків М.* У Вербівцях практикують / М. Вербівський-Паньків // Ямгорів. — 2009. — Ч. 16—17. — С. 141—147.
2. *Григорчук І.* Історія села Вербівці / І. Григорчук. — Городенка : Скарбниця, 2000. — 135 с.
3. Етнос. Соціум. Культура: регіональний аспект : монографія / В. Грещук, В. Кононенко, М. Лесюк, М. Паньків, М. Романюк, С. Хороб та інші. — Київ ; Івано-Франківськ : ВДВ ЦІТ, 2006. — 315 с.
4. ЗУНР (1918—1923 рр.): Ілюстрована історія / автор ідеї та кер. автор. колективу М. Кутутяк. — Львів ; Івано-Франківськ : Манускрипт-Львів, 2008. — 524 с.
5. *Кутутяк М.* Топоніми як джерело до вивчення сакральних пам'яток Прикарпаття / М. Кутутяк, М. Паньків // Карпати: людина, етнос, цивілізація. — 2014. — № 5. — С. 247—257.
6. *Паньків М.* Весілля у с. Вербівцях на Городенківщині / М. Паньків. — Івано-Франківськ, 2000. — 106 с.
7. *Паньків М.* Внутрішній відносини на Покутті (друга половина XIX ст. — 30-ті роки XX ст.) / М. Паньків // Народознавчі зошити. — Львів, 1997. — № 2. — С. 105—110.
8. *Паньків М.* Коляда на Покутті / М. Паньків // Берегиня. — 2002. — № 4. — С. 43—48.

9. Паньків М. «Мамкомоя, зозуленькомоя...»: (Похоронно-поминальні звичаї і обряди на Покутті) / М. Паньків // Берегиня. — 2002. — № 1. — С. 37—54.
10. Паньків М. Народна їжа на Покутті / М. Паньків. — Івано-Франківськ, 1991. — 20 с.
11. Паньків М. Організація польових досліджень з етнографії. Посібник / М. Паньків. — Івано-Франківськ, 2005. — 123 с.
12. Паньків М. Пісні з Покуття (зібрані і упорядкували Микола Андрусак і Михайло Паньків) / М. Паньків. — Івано-Франківськ, 2001. — 279 с.
13. Паньків М. Покутські «бички»: (різдвяно-новорічний обряд) / М. Паньків // Берегиня. — 1995. — № 3—4. — С. 133—139.
14. Паньків М. Покуття. Етнографічний нарис / М. Паньків // Жовтень. — 1987. — № 2. — С. 102—105.
15. Паньків М. Проблеми музеєфікації Скиту Манявського / М. Паньків // Карпати: людина, етнос, цивілізація. — 2011. — № 3. — С. 93—96.
16. Паньків М. Родильні обряди та догляд за дитиною на Покутті (кінець XIX — поч. XX ст.) / М. Паньків // Ямгорів: Літературно-краєзнавчий і мистецький альманах. — 1997. — Ч. 9—10. — С. 138—149.
17. Паньків М. Садиба і житло Покуття / М. Паньків // Наукові записки Івано-Франківського краєзнавчого музею. — Івано-Франківськ, 1993. — Вип. 1. — С. 60—79.
18. Паньків М. Село Криворівня на зламі століть (Етнографічне та соціально-економічне дослідження) / М. Паньків // Наукові записки. Івано-Франківськ, 2005. — Вип. 9—10. — С. 7—30.
19. Паньків М. Спогади колишнього директора Івано-Франківського краєзнавчого музею Михайла Паньківа про створення та діяльність історико-архітектурного музею «Скит Манявський» / М. Паньків // Великий Скит у Карпатах : у 3 т. — Т. 2: Великий Скит у документах і матеріалах XVII—XXI ст. / голов. ред. М.В. Кутуток. — Івано-Франківськ : Манускрипт-Львів, 2015. — С. 405—411.
20. Паньків М. Сучасні традиційні обряди на Покутті та проблема їх збереження / М. Паньків // Етнос і культура. — 2003. — № 1. — С. 36—37.
21. Паньків М. Схрони, криївки і бункери ОУН-УПА / М. Паньків. — Коломия : Вік, 2012. — 192 с.
22. Паньків М. Такими ми були / М. Паньків // Краєзнавець Прикарпаття. — 2009. — № 14. — Липень-грудень. — С. 70—76.
23. Паньків М. Текла кровця по Україні (топоніми, легенди, перекази і пісні про татарські напади на Прикарпаття з середини XV до початку XVIII ст.) / М. Пань-

ків. — Івано-Франківськ : Вид-во Прикарпатського нац. ун-ту ім. В. Стефаника, 2013. — 222 с.

24. Паньків М. Трансформаційні етнокультурні процеси українського міста й села: спроби виявлення тенденцій / М. Паньків // Етнокультурні процеси в українському урбанізованому середовищі. — Івано-Франківськ, 2004. — С. 12—16.
25. Покуття: історико-етнографічний нарис / автор ідеї та кер. автор. колективу В. Марчук. — Львів : Манускрипт-Львів, 2010. — 456 с.
26. Прикарпаття: спадщина віків / автор ідеї та кер. автор. колективу М. Кутуток. — Львів : Манускрипт-Львів, 2006. — 596 с.
27. Програма XIII студентської наукової конференції (6—8 квітня 1964 р.). — Івано-Франківськ, 1964. — 12 с.
28. Борисенко В. Науковий доробок кафедри етнології та краєзнавства за роки незалежності України / В. Борисенко, М. Гримич. Електронний ресурс. — Режим доступу: www.history.univ.kiev.ua/ethnology/sciadd.html.

Oksana Drogobyska

ETHNOGRAPHIC STUDIOS OF M.I. PANKIV

The article traces the course of life and major scientific achievements of well known researcher of Pokuttya M. Pankiv. Author reviewed scientific publication dedicated to the study of pokutyans' way of life and transformation of traditional culture of Prykarpattya in contemporary globalization processes. The article also noted the important role of M. Pankiv in the process of building a network of museum institutions in the territory of Ivano-Frankivsk region, organization of field research, scientific conferences, etc.

Keywords: researcher, traditional culture, museum, field research, Pokuttya, Prykarpattya.

Оксана Дрогобыцкая

ЭТНОГРАФИЧЕСКИЕ СТУДИИ М.И. ПАНЬКИВА

Изучен жизненный путь и основные научные достижения известного исследователя Покуття М. Паньківа. Автор проанализировала публикации ученого, посвященные изучению быта покутян и трансформации традиционной культуры Прикарпаття в условиях современных процессов глобализации. Отмечена также большая роль этнографа в процессе развития сети музейных учреждений на территории Ивано-Франковской области, организации полевых исследований, научных конференций и тому подобное.

Ключевые слова: исследователь, традиционная культура, музей, полевые исследования, Покуття, Прикарпаття.